

VEIKALAS APIE VIDURAMŽIŲ ŽYDŲ KNYGĄ

LARISA LEMPRTIENĖ

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centras, K. Sirvydo g. 4, LT-01101 Vilnius
el.p. l.lempertiene@lnb.lt

Šimonas Jakersonas dirbo Žydų knygų fondo saugotoju Rusijos mokslų akademijos Rytų tyrimų instituto bibliotekoje Sankt Peterburge. Jis dėsto Rusijos, JAV ir Europos aukštosiose mokyklose. Sudarė žydų inkunabulų, saugomų Maskvos ir Peterburgo bibliotekose, Žydų teologijos seminarijoje Niujorke, katalogus, parengė šių kolekcijų aprašus, paskelbė daug straipsnių apie senąją žydų knygą. (Visą Š. Jakersono darbų sąrašą žr. recenzuojamoje monografijoje.)

Rusijos humanitarinis universitetas kartu su Žydų teologijos seminarija ir JIVO Žydų mokslinių tyrimų Niujorke bei Rusijos mokslų akademijos Rytų tyrimų institute Sankt Peterburge 2003 m. išleido Šimono Jakersono monografiją „Еврейская средневековая книга: кодикологические, палеографические и книговедческие аспекты“ („Viduramžių žydų knyga: kodikologiniai, paleografiniai ir knygotyriniai aspektai“)*. Tai pirmas toks išsamus darbas rusų kalba ir vienas tarp nedaugelio šiuolaikinės judaikos knygotyros darbų pasaulyje. Žydų spaudos istorijai, žydų knygai ir bibliografijai skirti moksliniai tyrimai retai pateikia bendrą, sudėtingą ir įvairiapusišką viduramžių žydų rankraštines ir spausdintas knygos gyvavimo paveikslą, kurio pažinimas turi svarbų praktinį tikslą – parengti darbui bibliografus, bibliotekininkus, archyvarus, istorikus, medievistus ir filologus. Būtent tokiam tikslui įgyvendinti ir skirtas Š. Jakersono veikalas.

Viduramžių knyga – svarbus kultūros palikimas. Žydų kultūrai senoji knyga turi

ypatingą svarbą, kadangi, kaip nurodo ir Š. Jakersonas, dėl žydų istorijos dramatiškumo ir dėl to, kad žydų tautai tekdavo apsi- gyventi skirtinguose pasaulio regionuose, nuolat keltis ar net bėgti iš vienos vietos į kitą, beveik nebuvo bibliotekų, kur knygos galėtų būti saugomos šimtmečiais kaip, pavyzdžiui, Europos vienuolynų bibliotekose. Todėl šiandien dauguma senųjų knygų saugoma ne žydų institucijų ir ne Izraelio bibliotekose (tik Žydų teologijos seminarija Niujorke turi sukaupusi didžiausią inkunabulų kolekciją). Dėl tų pačių istorinių aplinkybių dalis knygų dinga, o dauguma išlikusių yra defektuotos. Visa tai lemia viduramžių žydų knygos tyrinėjimo aktualumą, šių knygų paieškos ir aprašymo svarbą. Tokiam darbui reikia parengti kvalifikuotų specialistų.

Š. Jakersono monografijos įvade aptariama viduramžių žydų knygos tyrimo problematika bei pagrindiniai bibliografiniai šaltiniai, taip pat pristatomos penkios „geokultūrinės zonos“, kuriose susiformavo penki pagrindiniai viduramžių žydų knygos tipai: Rytų (Jemenas, Egiptas, Palestina, Sirija, Rytų Turkija, Irakas, Persija, Vidurinė Azija), Sefarado (Ispanija, Portugalija, Provansas ir Žemutinis Langedokas, Marokas, Alžyras ir Tunisas), Aškenazo (Vidurio ir Šiaurės Prancūzija, Anglija, Vokietija ir Rytų Europa), Italijos ir Bizantijos (Vakarų Turkija, Balkanų pusiasalis ir Kreta).

Pirmajame skyriuje, „Kodikologiniai ir paleografiniai darbo su viduramžių žydų knyga aspektai“, aptariami senosios knygos

gamybos ypatumai (medžiagos ir struktūra), taip pat žydų rankraščių perrašytojo darbo specifika, nurodoma, kaip tai buvo taikoma kiekvienoje įvade aprašytų zonų.

Antrajame skyriuje, „Tiesioginiai ir netiesioginiai informacijos apie knygą šaltiniai“, apibrėžiama knygotyrinių šaltinių sistema, aptariamas hebrajiškos knygos literatūrinis savitumas, apžvelgiama vardų, vietovardžių ir cenzoriaus įrašų – informacijos šaltinių apie knygą – vaidmuo bei datos pateikimo būdai.

Trečiajame skyriuje, „Žydų knygų spausdinimo pradžia: istorinė apybraiža“, aprašomas trumpas viduramžių žydų knygos gyvavimo laikotarpis, kai šalia rankraščių pasirodė pirmosios spausdintos knygos (apie 1460–501 m. sausio 1 d.). Spausdininko darbas nuo pat knygų spausdinimo pradžios buvo ypač vertinamas. Hebrajų kalba jis pavadintas „šventuoju darbu“. Autorius pateikia duomenų apie Italijos, Ispanijos, Portugalijos, Turkijos ir kitas Sefarado spaustuves bei jose išleistas knygas, apie tų knygų autorius, turinio ir laidų ypatybes.

Knygoje taip pat yra bibliografijos rodyklė, vardų, vietovardžių, knygų antraščių, rankraščių ir inkunabulų rodyklės. Priede pateiktos rankraščių bei inkunabulų kai kurių lapų nuotraukos ir šių leidinių aprašai.

Š. Jakersono monografija – unikalus mokslinis veikalas, skirtas ne tik mokslininkams ar profesionaliems bibliografams. Ji parašyta patraukliai ir įdomiai, todėl visi besidomintys žydų knygos istorija ir kultūra gali ją perskaityti.

* Якерсон, С.М. Еврейская средневековая книга : кодикологические, палеографические и книговедческие аспекты. Москва : Российский государственный гуманитарный университет, 2003. 254 p.

Viršelyje: Medžibožo (Ukraina) žydų rankraštinio metraščio (pinko) puslapis. 1860. Iš knygos „Back to the Shtetl“ (Jeruzalė, 1994).